

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА**

РУЦИНСЬКА ТЕТЯНА ПЕТРІВНА

УДК 346.2

**ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИЙ СТАТУС
ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ**

Спеціальність 12.00.04 – господарське право,
господарсько-процесуальне право

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Вінниця – 2017

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор
Грудницька Світлана Миколаївна,
Інститут економіко-правових досліджень
НАН України, завідувача сектором сприяння
розвитку економіко-правових досліджень
відділу проблем господарсько-правового
забезпечення економічної безпеки
держави

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Деревянко Богдан Володимирович,
Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету,
професор кафедри адміністративного,
господарського права та
фінансово-економічної безпеки

кандидат юридичних наук, доцент
Дорошенко Ліна Миколаївна,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса
Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри цивільного права і процесу

Захист відбудеться *«28» лютого 2017 року о 13 годині* на засіданні спеціалізованої вченої ради К 11.051.12 у Вінницькому апеляційному адміністративному суді за адресою: 21001, м. Вінниця, вул. Брацлавська, 14.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Донецького національного університету імені Василя Стуса МОН України за адресою: 21021, м. Вінниця, вул. 600 річчя, 21, к. 617.

Автореферат розісланий *«26» січня 2017 року.*

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ю.М. Павлюченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Одним із завдань, яке постало перед Україною після підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом (далі – ЄС), є створення сприятливих правових та організаційних умов для діяльності інститутів громадянського суспільства, у т.ч. у сфері господарювання. Вирішення цього завдання має важливе значення як для інституціонального забезпечення дієвості названої Угоди, так і для вирішення внутрішніх проблем, що існують в Україні.

Враховуючи велику кількість різноманітних інтересів у суспільстві, з метою розвитку та захисту яких створюються громадські організації (далі – ГО), важко переоцінити їх роль у житті держави. Ключового значення на сучасному етапі набуває участь ГО у процесах прийняття державних та міждержавних рішень, що важливо для організації господарських відносин. До того ж поступово ці організації в тій чи іншій частині перебирають на себе навіть деякі державні функції (зокрема, соціальні). Для ефективної реалізації основних функцій необхідним є господарське забезпечення їх основної діяльності. Властиве поточному моменту фінансування ГО здебільшого за рахунок різного роду пожертв та грантів робить таку організацію слабкою, залежною від настроїв інвесторів, вступні ж та членські внески лише частково забезпечують потреби таких організацій. У зв'язку з цим актуалізується потреба підвищення ефективності господарської діяльності ГО, удосконалення її правового забезпечення відповідно до європейських стандартів.

На сьогодні здійснення ГО господарської діяльності регулюється нормами ГК України, іншими актами господарського законодавства, певні норми містяться також у спеціальних законах про ГО та їх окремі види. Серед них Закон України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 р. (далі – Закон), яким передбачено низку важливих змін у законодавстві про ГО. Проте близько 3 років його застосування показали, що він також не позбавлений недоліків та потребує удосконалення з точки зору господарсько-правового статусу таких організацій та забезпечення конституційних прав і свобод у сфері господарювання.

Як показує аналіз, у названих актах закладено основи правового регулювання здійснення господарської діяльності ГО, проте нормативно-правове забезпечення діяльності ГО у сфері господарювання потребує подальшого розвитку, зокрема, в питаннях порядку створення і припинення ГО, правового режиму майна, порядку управління, господарських прав, обов'язків і відповідальності ГО, участі ГО у прийнятті рішень на державному і місцевому рівнях, інших складових правового статусу ГО як суб'єкта господарської діяльності.

Останнім часом з'явилося чимало праць науковців, що досліджують ті чи інші аспекти правового статусу ГО, але здебільшого акцентують увагу на конституційно-правовому, адміністративно-правовому та цивільно-правовому статусах ГО. З точки зору господарського права певні аспекти господарсько-правового статусу ГО розглядалися в роботах В.К. Мамутова, Г.Л. Знаменського, А.Г. Бобкової, В.С. Щербини та інших вчених-господарників. Л.В. Машковська і В.Ю. Поляков досліджували правове регулювання господарської діяльності некомерційних організацій. Разом з тим комплексного дослідження теоретичних і практичних

питань господарсько-правового статусу ГО як специфічного виду некомерційних організацій, з урахуванням практики останніх років, ще не проводилося.

Вищевикладеним визначається актуальність теми та доцільність проведення дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Донецького національного університету МОН України за темою «Розвиток правової системи України: стан та перспективи» (державна реєстрація №0112U002868, в межах якої дисертантка здійснила дослідження господарсько-правового статусу ГО та обґрунтувала пропозиції з його удосконалення.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є наукова розробка теоретичних і практичних питань господарсько-правового статусу ГО та обґрунтування пропозицій з удосконалення відповідного законодавства, направлених на підвищення ефективності їх господарської діяльності та забезпечення конституційних прав і свобод у сфері господарювання.

Для реалізації вказаної мети поставлено та вирішено наступні завдання:

аналіз законодавства про ГО як суб'єктів господарського права та обґрунтування напрямів його розвитку;

дослідження поняття та видів ГО як суб'єктів господарського права та обґрунтування пропозицій щодо їх удосконалення;

аналіз господарсько-правового статусу ГО у зарубіжних країнах та виявлення основних тенденцій щодо його правового визначення;

дослідження правового режиму майна ГО з розробкою пропозицій щодо його удосконалення;

аналіз та конкретизація порядку управління ГО;

дослідження господарських прав, обов'язків і відповідальності ГО з їх уточненням і конкретизацією;

аналіз та розкриття особливостей виникнення та припинення ГО.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини, що виникають у процесі організації і здійснення ГО господарської діяльності.

Предметом дослідження є господарсько-правовий статус ГО.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційної роботи складають сучасні методи наукового пізнання. У роботі використано у поєднанні такі загальні та спеціальні методи, як діалектичний, формально-логічний, історико-правовий, порівняльно-правовий, системно-структурний. Діалектичний метод пізнання дозволив простежити еволюцію та взаємозв'язок проблем, що виникають у господарському забезпеченні основної діяльності (виконанні статутних завдань) ГО, та сприяв виявленню шляхів їх вирішення. За допомогою формально-логічного методу визначено місце, роль та особливості господарсько-правового статусу ГО. Історико-правовий метод використовувався для дослідження становлення та розвитку законодавства, що регулює правовий статус та діяльність ГО, у т.ч. у сфері господарювання. Порівняльно-правовий метод дозволив встановити спільне та відмінне у врегулюванні господарсько-правового статусу ГО в законодавствах зарубіжних країн. Системно-структурний метод використано для дослідження

нормативно-правових актів, які визначають господарсько-правовий ГО, та формулювання пропозицій з їх удосконалення.

Теоретичну основу дослідження, крім вищевказаних авторів, становлять праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі конституційного, господарського, адміністративного, цивільного права, зокрема, таких як: З.А. Вайсман, А.В. Венедиктов, О.М. Вінник, М.П. Гаєва, Ю.М. Галустьян, В.А. Головенько, С.М. Грудницька, Б.В. Деревянко, Л.Н. Дорошенко, В.В. Лаптев, В.В. Луць, М.В. Менджул, У.В. Рамазанова, І.В. Спасибо-Фатеева, В.А. Устименко, М.Ф. Шевченко та інші.

Емпіричною базою дослідження є міжнародно-правові акти, практика ЄСПЛ; законодавство України, Фундаментальні принципи щодо статусу неурядових організацій в Європі (далі – Фундаментальні принципи), Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам – членам щодо правового статусу неурядових організацій у Європі (далі – Рекомендація), законодавство країн ЄС на предмет практики адаптації до них (Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, Італійської Республіки, Французької Республіки, ФРН, Угорщини, Фінляндської Республіки, Латвійської Республіки, Естонської Республіки, Республіки Польща, Республіки Болгарія, Чеської Республіки, Республіки Словенія, Словацької Республіки, Республіки Хорватія, Румунії та ін.); практика застосування законодавства, що регулює зазначені відносини, статистичні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів обумовлюється тим, що дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням господарсько-правового статусу ГО, проведеним з урахуванням європейських стандартів та потреб господарської практики, на основі якого здійснено наукову розробку теоретичних і практичних питань господарсько-правового статусу громадських організацій та обґрунтовано пропозиції з удосконалення відповідного законодавства, направлених на підвищення ефективності їх господарської діяльності та забезпечення конституційних прав і свобод у сфері господарювання.

Уперше:

обґрунтовано поняття громадського підприємництва – це підприємство, що здійснюється громадськими організаціями (об'єднаннями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів у тих чи інших сферах суспільного життя та одержання прибутку, який спрямовується на забезпечення здійснення ГО своєї основної діяльності та задоволення суспільних потреб;

запропоновано визначення суспільних потреб, призначене для цілей правового регулювання діяльності ГО – це потреби громадянського суспільства як необмеженого кола осіб, об'єднаних метою основної діяльності ГО; аргументовано право членів ГО на першочергове задоволення їх потреб у процесі здійснення ГО своєї основної діяльності;

здійснено класифікацію ГО як суб'єктів господарської діяльності на ГО, що є суб'єктами некомерційної господарської діяльності та мають статус неприбуткової організації, і ГО, в статутах яких закріплено право здійснення підприємницької діяльності та які у зв'язку з цим втрачають статус неприбуткової організації та набувають права на податкові пільги;

обґрунтовано встановлення взаємозв'язку між процесом регіоналізації відносин

у громадському секторі з процесом регіоналізації суспільних відносин у сфері державного управління економікою, застосування принципу субсидіарності при визначенні господарсько-правового статусу місцевих осередків ГО, виокремлення за критерієм господарсько-правового статусу регіональних ГО та їх створення на базі нині діючих місцевих осередків всеукраїнських ГО.

Удосконалено положення щодо:

визначення поняття ГО як суб'єкта господарської діяльності з урахуванням формулювання мети здійснення нею господарської діяльності – досягнення економічних і соціальних результатів та одержання доходу, який після покриття витрат і сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів спрямовується на забезпечення досягнення ГО мети своєї основної діяльності та задоволення суспільних потреб;

порядку внесення змін до статуту з урахуванням того, що відповідне рішення приймається вищим органом управління ГО одногосно, якщо статутом не передбачено інший порядок, за умови, що прийняте у такому порядку рішення не порушує прав інших членів.

Дістали подальший розвиток положення щодо:

визначення загального поняття ГО, зокрема, аргументовано його розширення з урахуванням надання права створення її як фізичними, так і юридичними особами у контексті обох варіантів тлумачення юридичної особи (як у якості колективного члена, так і ні) у комплексі із резервуванням поняття громадської спілки для об'єднань громадських організацій;

змісту статуту ГО, зокрема, запропоновано доповнення законодавчих вимог до змісту статуту ГО відомостями про порядок скликання вищого керівного органу і затвердження ним фінансових та інших звітів;

права власності ГО, зокрема, додатково аргументовано віднесення колективної власності ГО до публічного типу власності вказівкою, що ГО володіє, користується і розпоряджається своїм майном в інтересах необмеженого кола осіб для задоволення суспільних потреб відповідно до закріплених у статуті цілей основної діяльності ГО;

правового режиму майна ГО, зокрема, обґрунтовано, що ГО, яка отримує державну підтримку, може здійснювати придбання або відчуження земельних ділянок, іншого нерухомого майна або інших значних активів лише на підставі їх незалежної оцінки;

порядку управління ГО, зокрема, запропоновано встановлення рекомендаційних норм щодо порядку управління ГО, а також налагодження як внутрішнього, так і зовнішнього громадського контролю за діяльністю органів управління ГО для попередження зловживань;

прав і обов'язків ГО, зокрема, запропоновано встановити: обов'язок ГО щодо проведення незалежного аудиту їх рахунків, окрім ГО, що є суб'єктами мікропідприємництва, які звільняються від такого обов'язку; право на державну підтримку як всеукраїнських, так і регіональних ГО, передбачивши, що форма державної підтримки залежить від характеру діяльності ГО, при цьому зміни у визначених статутом цілях основної діяльності ГО можуть призвести до зміни або припинення державної підтримки;

господарсько-правової відповідальності ГО, зокрема, запропоновано, що ГО несе самостійну відповідальність за зобов'язаннями, набутими від її імені, а засновники та члени ГО, а також вигодонабувачі не несуть відповідальності за зобов'язаннями ГО;

участі ГО у прийнятті рішень органами державної влади та органами місцевого самоврядування, зокрема, запропоновано передбачити обов'язок органів державної влади залучати відповідні всеукраїнські ГО до процесу формування і реалізації державної політики і обов'язок органів місцевого самоврядування залучати відповідні регіональні ГО до вирішення питань місцевого значення;

державної реєстрації ГО, зокрема, запропоновано доповнення підстав відмови у її здійсненні наступною: якщо визначені в установчих документах ГО цілі суперечать Конституції України та підписаним Україною міжнародним документам, які визначають Україну як демократичну державу;

припинення ГО, зокрема, аргументовано, що ГО, яка є суб'єктом некомерційної господарської діяльності і здійснює господарську діяльність, що не відповідає статутним цілям, підлягає реорганізації; реорганізація ГО у ГО з іншою метою діяльності потребує згоди всіх засновників; реорганізація ГО у господарські організації, які не мають основною метою задоволення суспільних потреб, забороняється;

правової долі майна ГО у разі її припинення, зокрема, обґрунтовано, що ГО може визначити правонаступника, який отримає майно такої організації у випадку припинення її діяльності, лише після задоволення вимог кредиторів. У випадку, коли правонаступника не визначено або ГО отримувала напередодні припинення своєї діяльності державну підтримку, вона зобов'язана передати майно або іншому громадському об'єднанню, цілі якого найбільше відповідають її цілям, або державі на здійснення відповідних цілей.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані в дисертаційній роботі результати заповнюють певну прогалину у науці господарського права щодо суб'єктів відповідних відносин; можуть бути використані в законотворчій діяльності під час внесення доповнень і змін до законодавства про ГО та інших нормативно-правових актів, а також під час формування правозастосовної практики судів при розгляді і вирішенні справ з питань господарсько-правового статусу ГО.

Результати дослідження розглянуті Донецькою обласною громадською організацією «Центр законодавчих ініціатив» і визнані такими, що мають практичне значення, доцільні до використання в законотворчості, можуть бути використані при підготовці пропозицій по вдосконаленню законодавства про громадські організації (довідка б/н від 16.11.2011 р.); Торгово-промисловою палатою України, яка підтвердила, що вони мають практичне значення для ГО, які вступають у господарські відносини, і рекомендуються до використання у законотворчій, а також правозастосовній діяльності ГО як суб'єктів господарювання (довідка № 3091/05.0-7.3 від 20.04.2016 р.).

Теоретичні положення дисертаційного дослідження можуть бути використані при підготовці посібників, підручників та методичних матеріалів з навчального курсу господарського права.

Окремі викладені в роботі висновки та пропозиції, що мають дискусійний характер, можуть скласти підґрунтя для подальших наукових досліджень.

Особистий внесок здобувачки. Наукові результати дисертаційної роботи отримані здобувачем особисто на основі аналізу вітчизняних та зарубіжних наукових та нормативно-правових джерел та господарської практики. Внесок у публікації, виконані у співавторстві, відзначено у списку праць, опублікованих за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Теоретичні висновки і практичні результати, сформульовані у дисертації, обговорювалися на: Всеукраїнській студентській практичній конференції «Проблеми та перспективи реформування права України очима молодих вчених» (Запоріжжя, 2009), Міжнародній науково-практичній конференції «Запорізькі правові читання» (Запоріжжя, 2009), V Всеукраїнській науково-практичній заочній конференції «Сучасна наука: теорія і практика» (Київ, 2014), XVI Всеукраїнській з міжнародною участю науково-практичній конференції заочній конференції «Молода наука України. Перспективи та пріоритети розвитку» (Київ, 2014); Міжнародній науково-практичній конференції «Особливості розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів» (Харків, 2016); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасне правотворення: питання теорії та практики» (Дніпро, 2016) та ін.

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації знайшли відображення у 19 наукових працях, зокрема, у 5 наукових статтях, опублікованих у вітчизняних наукових виданнях, що входять до переліку фахових видань для юридичних наук, 4 статті у журналі, що входить до міжнародних наукометричних баз, а також 10 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які охоплюють сім підрозділів, висновків. Повний обсяг роботи становить 254 сторінки. Робота також містить список використаних джерел, який налічує 243 найменування і викладений на 28 сторінках, та 3 додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділ 1. Загальна характеристика господарсько-правового статусу громадських організацій складається з двох підрозділів.

У підрозділі 1.1 «Необхідність і напрями розвитку законодавства про громадські організації як суб'єкти господарського права» на основі загального огляду розвитку законодавства України про ГО, підкреслено, що законотворчість у сфері господарсько-правового статусу ГО відзначається певною стихійністю, несистемністю. Так, до 2014 р. нові прогресивні положення, які уже давно працюють в європейських країнах та які пропонувалося впровадити у вітчизняне законодавство, викликали опір у законодавця, проте після 2014 р. почали проявлятися інші крайнощі – повна лібералізація громадського сектору, передача вирішення проблем його розвитку на розсуд громадських структур, висунення пропозицій відміни спеціальних законів та регулювання діяльності громадських структур виключно за допомогою ЦК України тощо.

Підкреслено невиправданість такого підходу через слабкий рівень розвитку вітчизняних громадських структур, здатних захищати національні і місцеві інтереси.

Акцентовано, що стратегічним напрямом діяльності держави у сфері розвитку громадського сектору є забезпечення регіоналізації громадського руху. Аргументовано дотримання принципу субсидіарності у розвитку громадського руху на національних просторах, сполучення регіоналізації суспільних відносин у сфері державного управління економікою з регіоналізацією відносин у громадському секторі, що слугуватиме збалансуванню національних та місцевих інтересів у сфері господарювання.

Обґрунтовано напрям розвитку законодавства про ГО як суб'єкта господарського права, який полягає у подальшому його приведенні у відповідність до європейських стандартів, зокрема, закріплених у Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам стосовно правового статусу неурядових організацій у Європі № CM/Rec (2007), прийнятих 10 жовтня 2007 р., Фундаментальних принципах щодо статусу неурядових організацій в Європі від 5 липня 2002 р., з урахуванням та на основі прав і свобод людини і громадянина, гарантованих Конституцією України та підписаними нею міжнародними документами.

У підрозділі 1.2. *«Поняття та види громадських організацій як суб'єктів господарського права»* проведено аналіз ознак ГО як суб'єктів господарського права. Встановлено, що ГО відповідають всім ознакам суб'єктів господарського права, які виділяються у ГК України і доктрині господарського права, що є підставою для визнання права ГО на здійснення господарської діяльності не лише через створені ними підприємства, а й безпосередньо. Визначено, що ГО як суб'єкти господарської діяльності можуть безпосередньо здійснювати некомерційну господарську діяльність, створювати підприємства для здійснення підприємницької діяльності, а також здійснювати безпосередньо підприємницьку діяльність, якщо право здійснювати таку діяльність закріплено у статуті і вона відповідає меті (цілям) ГО та сприяє її досягненню. Аргументовано, що в першому випадку ГО користуються статусом неприбуткової організації, тоді як в останньому – втрачають такий статус, а преференції, що надаються ГО у такому разі, мають режим податкових пільг. Підкреслено, що на етапі накопичення первісного громадського капіталу такі пільги рекомендовано встановлювати максимально наближеними до розміру преференцій, передбачених для неприбуткових організацій.

Таке компромісне рішення, з одного боку, дозволяє врахувати європейську тенденцію до надання ГО права здійснювати сумісну зі статутними цілями підприємницьку діяльність, що отримало відображення в Законі, з іншого – забезпечує збалансування приватних і публічних інтересів в частині користування ГО статусом неприбуткових організацій та попередження можливих зловживань з використанням створених ГО підприємств для ухилення від оподаткування. Акцентовано, що повне обмеження права ГО на здійснення підприємницької діяльності може бути розцінене як обмеження свободи об'єднання без вагомих причин, що є невиправданим.

Запропоновано запровадження у ГК України, у зв'язку з розвитком законодавства про ГО, додатково до загального поняття підприємництва також поняття «громадське підприємництво». Аргументовано відмінність громадського підприємництва від суміжної категорії соціального підприємництва, яка полягає в

тому, що воно може виконуватися у будь-яких сферах суспільного життя, а не лише тих, що потребують виконання певної соціальної місії, і має основною метою досягнення економічних і соціальних результатів у тих чи інших сферах суспільного життя та одержання прибутку, який спрямовується на забезпечення виконання основної діяльності ГО, направленої на захист суспільних інтересів у тій чи іншій сфері громадського життя, визначеній статутом.

Встановлено, що основною кваліфікуючою ознакою громадської організації є мета її діяльності. Виявлено недосконалість формулювання мети ГО у чинному Законі. Наголошується, що з урахуванням практичних потреб, створення стимулу для розвитку громадського руху серед малозабезпечених верств населення відмовлятися від мети задоволення та захисту своїх законних (соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших) спільних інтересів не виправдано. Навпаки, враховуючи громадський характер таких організацій, мова може йти про сприяння задоволенню як своїх спільних інтересів, так і таких же інтересів необмеженого кола осіб (або тільки останніх, якщо це закріплено в статуті ГО). На основі проведеного аналізу запропоновано визначення ГО як суб'єкта господарської діяльності.

Проаналізовано норми Закону щодо видів ГО, зроблено висновок, що суто цивілістичний підхід до врахування зауважень ЄСПЛ у Законі в зазначених Судом питаннях дозволив виправити ситуацію, але в інших створив нові проблемні місця, які містять вже інші обмеження свободи об'єднання. Підкреслено, що повністю витіснивши поняття колективного члена поняттям юридичної особи, Закон допустив звуження свободи об'єднання за рахунок ущемлення прав трудових колективів та інших видів колективів (груп осіб) на участь у створенні ГО, що протирічить Фундаментальним принципам (п.2) і Рекомендації (п.2), які гарантують свободу об'єднання як індивідуумам, так і групам осіб (колективам). Крім того, Закон не виправдано обмежує права участі у громадських об'єднаннях юридичних осіб публічного права (у т.ч. право ГО об'єднуватися в спілки).

На основі проведеного аналізу аргументовано розширення поняття ГО з урахуванням надання права створення її як фізичним, так і юридичним особам у контексті обох варіантів тлумачення юридичної особи (як у якості колективного члена, так і ні), та резервування поняття громадської спілки для об'єднань громадських організацій.

Обґрунтовано, що застосований у Законі поділ громадських об'єднань на громадські організації і громадські спілки за критерієм суб'єктного складу є суто теоретичним і фактично не несе законодавчого навантаження. Практично правовий статус громадських організацій і громадських спілок не відрізняється, що ставить під сумнів доцільність законодавчого поділу громадських об'єднань на такі види. Свою специфіку правового статусу можуть мати лише громадські спілки, що виникають у результаті об'єднання громадських організацій. Тому є сенс використовувати поняття громадської спілки лише за цим призначенням. Всі інші громадські об'єднання запропоновано об'єднати в понятті громадської організації.

З урахуванням курсу на регіоналізацію суспільних відносин запропоновано інституціоналізацію в якості окремого виду регіональних ГО. Обґрунтовано, що на сьогодні Закон ущемляє права місцевих осередків і права ГО щодо них. Заборона

місцевих осередків з правами юридичної особи з переведенням їх у статус відокремлених підрозділів означає обмеження гарантованої Конституцією України свободи об'єднань. Започатковане новим Законом ставлення до прав місцевих осередків не відповідає Фундаментальним принципам і Рекомендації. Запропонований вектор розвитку громадського сектору, спрямований на регіоналізацію відносин в ньому, передбачає інше ставлення до правового майбутнього місцевих осередків. Аргументовано застосування при визначенні їх господарсько-правового статусу принципу субсидіарності, що означає передачу всеукраїнським ГО лише тих повноважень, які місцеві осередки (регіональні ГО) не можуть реалізовувати самостійно, виокремлення за критерієм господарсько-правового статусу регіональних ГО та їх створення на базі нині діючих місцевих осередків всеукраїнських ГО.

У **підрозділі 1.3.** «Господарсько-правовий статус громадських організацій у зарубіжних країнах» проаналізовано законодавство про ГО країн пострадянського простору, а також країн ЄС (Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, Італійської Республіки, Французької Республіки, ФРН, Угорщини, Фінляндської Республіки, Латвійської Республіки, Естонської Республіки, Республіки Польща, Республіки Болгарія, Чеської Республіки, Республіки Словенія, Словацької Республіки, Республіки Хорватія, Румунії та ін.).

Виявлено, що правове забезпечення створення і діяльності ГО не встигає за темпами суспільного розвитку, що відбувається у контексті глобалізації, і знаходиться у процесі реформування. Правовий статус ГО, у т.ч. у сфері господарювання, часто обмежується нормами Конституції про свободу об'єднання і Цивільного кодексу (Грецької Республіки, Королівства Данії, Ірландії, Королівства Іспанії, Італійської Республіки, Португальської Республіки та Королівства Швеція), або тільки Конституції (Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії). У багатьох країнах-членах ЄС немає спеціальних законів про ГО. Серед колишніх країн СРСР такий підхід застосовує Республіка Грузія, де тільки Конституція і ЦК регулюють правовий статус ГО. Але в більшості країн ЄС діють закони про громадські (неурядові) організації, поряд з ЦК, діють Торгівельні чи Комерційні кодекси, положення яких поширюються на господарську діяльність громадських організацій. Провідною тенденцією в країнах ЄС є лібералізація правового регулювання створення і діяльності ГО, що передбачає спрощення державної реєстрації, розширення правоздатності, рух від спеціальної до загальної. Поряд з цим спостерігається нарощення законодавчого регулювання в питаннях, які раніше віддавалися на розсуд ГО. Характерною є детальна регламентація питань державного контролю і публічної звітності. ГО, які отримують державну підтримку, зобов'язані забезпечувати публічний доступ до своїх річних звітів. Вимога мати принаймні одного аудитора, який затверджує фінансові звіти організації, передбачена у законах 11 країн.

На основі проведеного аналізу виокремлено такі тенденції розвитку правового регулювання господарської діяльності громадських організацій у зарубіжних країнах: 1) здійснення правового регулювання створення і діяльності ГО виключно нормами ЦК та/або Конституції або ж також спеціальними законами про ГО і Торгівельними (Комерційними) кодексами щодо здійснення ними господарської

діяльності, причому істотно переважає остання тенденція; 2) лібералізація правового регулювання створення і діяльності ГО, з одного боку, та нарощення законодавчого регулювання їх господарсько-правового статусу в питаннях, які раніше віддавалися на розсуд ГО, з іншого. Аргументовано, що сполучення цих двох тенденцій неможливе за допомогою ЦК, відповідно існує необхідність розвитку господарського законодавства.

Розділ 2. «Правовий режим майна та порядок управління громадськими організаціями як суб'єктами господарської діяльності» містить два підрозділи.

У підрозділі 2.1. «Правовий режим майна громадських організацій» проаналізовано питання організаційно-майнової участі ГО у господарській діяльності. Ґрунтуючись на працях теоретиків господарського права про колективну власність та нормах ГК України щодо класифікації підприємств, заснованих ГО, як підприємств колективної власності, аргументовано, що ГО володіє закріпленим за нею майном на праві колективної власності, однак специфікою цього права власності ГО є її публічний характер, що підкреслюється у науковій літературі. Дисертантка погоджується з науковцями, які відносять власність ГО до колективної власності публічного типу, та робить додатковий акцент на тому, що ГО використовує своє майно для задоволення суспільних потреб відповідно до закріплених у статуті цілей основної діяльності ГО.

Підкреслено, що після набуття Україною незалежності найбільш гостро стояло питання правової долі майна ГО, створених за часів СРСР. Питання залишається невирішеним і зараз, що негативно впливає на ефективність використання цього майна через загрозу перерозподілу власності. Запропоновано вирішення цієї проблеми шляхом законодавчого визнання місцевих осередків всеукраїнських ГО регіональними громадськими організаціями, що передбачає одночасне визнання їх суб'єктами права колективної власності на закріплене за ними майно.

Розроблено пропозиції щодо захисту публічних інтересів у зв'язку зі здійсненням державної підтримки господарської діяльності ГО. З метою забезпечення використання майна ГО, яке отримує державну підтримку, для досягнення мети (цілей) її основної діяльності та попередження зловживань запропоновано придбання або відчуження земельних ділянок, іншого нерухомого майна або інших значних активів на підставі їх незалежної оцінки.

На основі проведеного аналізу з урахуванням євростандартів для впорядкування господарської практики пропонується передбачити у Законі, що ГО може звертатися за внесками (пожертвуваннями) та отримувати їх у формі грошових коштів або іншого майна від юридичних та фізичних осіб, міжнародних організацій та органів інших держав, за умови дотримання загальних норм законодавства щодо митних правил, іноземної валюти, протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, а також щодо фінансування виборів та політичних партій. Іноземне фінансування підлягає тим самим правилам, що і національне, у т.ч. щодо використання фондів і звітування.

Проаналізовано вимоги Закону щодо правової долі майна ГО у разі її припинення. На сьогодні ст.24 Закону передбачає, що у разі саморозпуску громадського об'єднання його майно та кошти після задоволення вимог кредиторів передаються за рішенням такого об'єднання на статутні або благодійні цілі іншому

(кільком іншим) громадському об'єднанню, а в разі неприйняття такого рішення – зараховуються відповідно до Закону до державного або місцевого бюджету. Таке регулювання не враховує повною мірою всіх нюансів практичної ситуації, пов'язаної з припиненням ГО, які потребують врахування для захисту інтересів різноманітних учасників відносин з ГО. На основі проведеного аналізу сформульовано пропозиції до законодавства.

У **підрозділі 2.2.** *«Порядок управління громадськими організаціями»* зауважується, що аналізуючи результати перевірок діяльності ГО найпоширенішими серед виявлених є порушення порядку управління ними (відсутність діяльності органів управління, прийняття рішень нелегітимними органами тощо). Це зумовлено здебільшого тим, що Закон залишає відповідні питання на розсуд ГО, керуючись принципом невтручання у внутрішні справи ГО. Натомість необхідність попередження таких порушень є очевидною, з урахуванням чого запропоновано встановлення в Законі рекомендаційних норм щодо порядку управління громадськими організаціями, а також налагодження громадського контролю за діяльністю органів управління ГО для попередження зловживань (використання майна ГО для задоволення приватних потреб, ухилення від сплати податків тощо). З урахуванням того, що державний контроль у громадському секторі не може перетинати встановлені межі, щоб не допускати втручання держави у громадські справи, запропоновано стимулювати налагодження, поряд зі внутрішнім, також зовнішнього громадського контролю, тобто з боку інших громадських формувань.

Підкреслено, що у сфері господарської діяльності ГО та її відокремлені підрозділи, створені підприємства тощо, або громадські спілки, у які вступає ГО, розглядаються як господарські системи, в рамках яких ГО делегує свої повноваження з управління майном створеному підприємству, відокремленому підрозділу, громадській спілці тощо.

Доопрацьовано питання управління ГО та аргументовано встановлення додаткових законодавчих вимог до змісту статуту. На сьогодні Закон розглядає ГО як самоврядну організацію, яка самостійно в статуті визначає органи управління і порядок прийняття ними рішень. З урахуванням євростандартів з метою захисту публічних інтересів запропоновано додатково до законодавчих вимог до статуту ГО, передбачити, що статут громадського об'єднання має містити (окрім відомостей про повноваження керівних органів, порядок їх формування, зміни складу і термін повноважень) відомості про процедуру скликання вищого органу управління та спосіб, яким цей орган повинен схвалювати фінансові та інші звіти.

Розділ 3. «Інші особливості господарсько-правового статусу громадських організацій» складається із трьох підрозділів.

У **підрозділі 3.1.** *«Права, обов'язки і відповідальність громадських організацій як суб'єктів господарської діяльності»* підкреслено, що Закон закріпив право ГО як опосередковано через створення підприємств, так і безпосередньо здійснювати господарську діяльність. Отже, за чинним законодавством на ГО поширюється загальний правовий статус суб'єктів господарської діяльності. Запропоновано передбачити у Законі, що на ГО поширюються загальні правові засади ведення господарської діяльності. При цьому спеціальне законодавство про ГО може надавати лише додаткові права і правові засоби, спрямовані на заохочення їхньої

діяльності. ГО можуть здійснювати будь-яку господарську діяльність для сприяння своїй основній діяльності, без вимоги спеціальних дозволів, але за умов виконання встановлених для всіх суб'єктів господарської діяльності ліцензійних або регуляторних вимог, які зазвичай застосовуються щодо відповідної діяльності.

Підкреслено, що велике значення згідно з євростандартами надається стимулюванню господарської діяльності ГО. Заохочення громадської ініціативи є одним з основних принципів господарсько-правового статусу ГО. Аргументовано застосування таких форм державної підтримки господарської діяльності ГО, як субсидування, пільгове кредитування, податкові пільги, надання пріоритетного права на державне замовлення за інших рівних умов, надання права користування державним та комунальним майном на пільгових засадах тощо. Для ГО, що згідно зі статутом ведуть підприємницьку діяльність, запропоновано зниження процентної ставки податку на додану вартість до 6 відсотків. Акцентовано, що правове регулювання державної підтримки потребує розширення з урахуванням обґрунтувань щодо виділення такого виду ГО, як регіональні ГО, з визнанням їх права на державну підтримку. Запропоновано передбачити, що форма державної підтримки залежить від характеру діяльності ГО. Зміни у визначених статутами цілях ГО можуть призвести до зміни або припинення державної підтримки.

З урахуванням євростандартів та практичних потреб, аргументовано закріплення в Законі обов'язків ГО: подавати щорічні звіти щодо їх рахунків і діяльності членам ГО (це необхідно для захисту інтересів членів, які через масовий публічний характер потребують публічного захисту); подавати щорічний фінансовий звіт і звіт про свою діяльність ДФС та іншим органам державного контролю, встановленим законом; проводити аудит рахунків ГО установою чи особою, незалежною від їхнього керівництва, окрім ГО – суб'єктів мікропідприємництва, так само як і їх підприємств, які звільняються від обов'язку проведення аудиту їх рахунків незалежною особою.

Аргументовано, що ГО як суб'єкт господарської діяльності несе самостійну відповідальність за зобов'язаннями, набутими від її імені, що потребує закріплення в законі. З метою відмежування відповідальності ГО від відповідальності її засновників, членів та вигодонабувачів пропонується закріпити також норму, згідно з якою зазначені особи не несуть відповідальності за зобов'язаннями ГО.

Також розглянуто питання участі ГО у прийнятті рішень органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Запропоновано передбачити обов'язок вказаних органів залучати ГО до процесу формування і реалізації державної політики, вирішення питань місцевого значення, при цьому до процесу формування і реалізації державної політики обов'язковим є залучення всеукраїнських ГО, а до вирішення питань місцевого значення – регіональних ГО.

У **підрозділі 3.2. «Виникнення та припинення громадських організацій»** проаналізовано вимоги спеціального законодавства про ГО на предмет правового регулювання відповідних питань, обґрунтовано пропозиції щодо змісту статуту ГО.

Обґрунтовано, що з метою забезпечення юридичної визначеності при здійсненні господарської діяльності ГО, врахування потреб різноманітних учасників господарських відносин на ГО, що ведуть господарську діяльність, поширюються загальні вимоги ГК України щодо змісту статуту суб'єкта господарювання.

Аргументовано, що, окрім перелічених у Законі відомостей, у статуті ГО мають відображатися також передбачені ГК України відомості про місцезнаходження ГО, про порядок формування майна, про розмір і порядок утворення статутного капіталу та інших фондів. Додатково, враховуючи потреби господарсько-правового регулювання, а також положення Рекомендації та Фундаментальних принципів щодо змісту статуту ГО, пропонується передбачити в Законі, що статут ГО має містити відомості про порядок скликання вищого керівного органу і порядок затвердження ним фінансових та інших звітів.

Проаналізовано питання приведення порядку внесення змін до статуту у відповідність до європейських стандартів, згідно з якими внесення змін до статуту є «цілком питанням самої ГО в особі її членів», а якщо питання про зміну статуту постає, то відповідне рішення приймається «найвищим органом управління у складі всіх його членів». Підкреслено, що таке положення має сенс для організацій, які нині започатковуються, однак його складно застосувати до діючих ГО з великою численністю членів. На цей випадок у Законі запропоновано передбачити, що рішення про внесення змін до статуту приймається вищим органом управління ГО одногосно, якщо статутом не передбачено інший порядок, за умови, що прийняте у такому порядку рішення не порушує прав інших членів; спори вирішуються у судовому порядку.

Розглянуто правові підстави відмови у державній реєстрації та запропоновано закріпити, що у наданні правосуб'єктності ГО може бути відмовлено тільки у випадку, якщо не було надано всі чітко визначені законом документи; найменування явно вводить в оману або недостатньо відрізняється від найменування юридичної особи чи імені фізичної особи. Акцентовано, що євростандарти підставою відмови у державній реєстрації ГО визнають, якщо визначені в установчих документах цілі явно несумісні з вимогами демократичного суспільства. Аргументовано застосування такої підстави і в Україні та запропоновано наступне її формулювання: «якщо визначені в установчих документах ГО цілі суперечать Конституції України та підписаним Україною міжнародним документам, які визначають Україну як демократичну державу».

Проаналізовано питання припинення ГО, запропоновано передбачити, що, окрім саморозпуску, реорганізації, та примусового розпуску унаслідок заборони ГО, правосуб'єктність ГО може бути припинена у примусовому порядку також у випадку банкрутства.

Аргументовано, що здійснення ГО основної діяльності, що не відповідає її статутним цілям, є підставою для примусової реорганізації ГО, при цьому реорганізація в ГО з іншою метою діяльності потребує згоди всіх засновників. У разі, якщо засновники такої згоди не надають, а ГО не в змозі привести свою діяльність у відповідність до статутних цілей, вона підлягає ліквідації. Окрім того, для попередження зловживань господарсько-правовим статусом ГО та запобігання перетворення ГО у підприємницькі структури запропоновано передбачити, що реорганізація ГО у негромадські господарські організації забороняється.

З урахуванням необхідності інституціоналізації регіональних ГО для повного забезпечення права на свободу об'єднання, запропоновано доповнити Закон положеннями щодо набуття громадськими організаціями регіонального статусу, а

саме передбачити, що громадське об'єднання, зареєстроване в установленому законом порядку, може мати регіональний статус за наявності у нього відокремлених підрозділів або місцевих ГО у більшості адміністративно-територіальних одиниць регіону, і якщо таке громадське об'єднання підтвердило такий статус у порядку, встановленому Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань».

Аргументовано, що можливості набуття ГО всеукраїнського статусу не виправдано обмежуються випадками наявності відокремлених підрозділів у більшості адміністративно-територіальних одиниць, зазначених у частині другій статті 133 Конституції України. Цим обмежується право на свободу об'єднання, оскільки заперечується можливість набуття всеукраїнського статусу громадськими спілками, що можуть виникати на основі об'єднання регіональних ГО. Для забезпечення свободи об'єднання запропоновано передбачити право формування всеукраїнських ГО не лише зверху вниз, як це має місце у випадку зі створенням структурних підрозділів, а й знизу вгору шляхом об'єднання первісних ГО у регіональні чи всеукраїнські територіальні об'єднання.

ВИСНОВКИ

У дисертації запропоновано теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, яке полягає в обґрунтуванні напрямів удосконалення господарсько-правового статусу громадських організацій у сучасних умовах. При вирішенні цього завдання обґрунтовано нові теоретичні положення та розроблено пропозиції з удосконалення законодавства щодо господарсько-правового статусу громадських організацій, які мають слугувати підвищенню ефективності їх господарської діяльності та забезпеченню конституційних прав і свобод у сфері господарювання.

На підставі проведеного дослідження сформульовано наступні висновки.

1. Обґрунтовано, що стратегічним напрямом діяльності держави у сфері розвитку громадського сектору є забезпечення регіоналізації громадського руху як розумної протизаги його глобалізації. Аргументовано здійснення регіоналізації суспільних відносин у сфері державного управління економікою у взаємозв'язку з регіоналізацією відносин у громадському секторі, що слугуватиме збалансуванню національних та місцевих інтересів у сфері господарювання. Визначено у якості напрямку розвитку законодавства про ГО як суб'єкта господарського права подальше його приведення у відповідність до європейських стандартів, з урахуванням та на основі прав і свобод людини і громадянина, гарантованих Конституцією України та підписаними нею міжнародними документами.

2. Обґрунтовано поняття громадського підприємництва, запропоновано визначення суспільних потреб, призначене для цілей правового регулювання діяльності ГО як потреб необмеженого кола осіб, об'єднаних метою основної діяльності ГО, та аргументовано право членів ГО на першочергове забезпечення їх потреб у процесі здійснення ГО своєї основної діяльності.

Здійснено класифікацію ГО як суб'єктів господарської діяльності залежно від виконання ними некомерційної господарської діяльності чи підприємницької

діяльності згідно зі статутом та аргументовано, що в останньому випадку ГО втрачають статус неприбуткової організації та набувають права на податкові пільги.

Удосконалено формулювання мети ГО у її господарській діяльності, сформульовано удосконалене з урахуванням цього поняття ГО як суб'єкта господарської діяльності. З господарсько-правових позицій аргументовано розширення поняття ГО з урахуванням надання права на її створення як фізичними, так і юридичними особами та резервування поняття громадської спілки для об'єднань громадських організацій. Запропоновано виокремлення за критерієм правового статусу регіональних ГО. Обґрунтовано застосування принципу субсидіарності при визначенні господарсько-правового статусу місцевих осередків всеукраїнських ГО та створення на їх базі регіональних ГО.

3. Виявлено тенденції розвитку правового регулювання господарської діяльності ГО у зарубіжних країнах – лібералізація правового регулювання створення і діяльності ГО, з одного боку, та нарощення законодавчого регулювання їх господарсько-правового статусу в питаннях, які раніше віддавалися на розсуд ГО, з іншого. Визначення господарсько-правового статусу ГО здійснюється переважно спеціальними законами про ГО і Торгівельними (Комерційними) кодексами.

4. Обґрунтовано, що ГО, яка отримує державну підтримку, може здійснювати придбання або відчуження земельних ділянок, іншого нерухомого майна або інших значних активів лише на підставі їх незалежної оцінки. Розроблено пропозиції щодо правової долі майна ГО у разі її припинення. Підтримано віднесення права колективної власності ГО до публічного типу власності, з урахуванням того, що ГО володіє, користується і розпоряджається своїм майном в інтересах необмеженого кола осіб для задоволення суспільних потреб відповідно до закріплених у статуті цілей її основної діяльності.

5. Аргументовано встановлення в Законі рекомендаційних норм щодо порядку управління ГО, а також налагодження громадського контролю за діяльністю органів управління ГО для попередження зловживань. Запропоновано у якості рекомендаційних норм закріплення у статуті відомостей про процедуру, відповідно до якої повинні скликатися засідання вищого органу управління, а також спосіб, яким цей орган повинен схвалювати фінансові та інші звіти.

6. Запропоновано передбачити у Законі право на державну підтримку як всеукраїнських, так і регіональних ГО, форма якої залежить від характеру діяльності ГО і яка може бути змінена чи припинена при зміні цілей ГО. Розроблено пропозиції щодо обов'язкового проведення незалежного аудиту рахунків ГО, а також звітності ГО, окрім ГО, що є суб'єктами мікропідприємництва. Аргументовано застосування принципу самостійної відповідальності ГО за своїми зобов'язаннями. Надано пропозиції щодо участі ГО у прийнятті рішень органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

7. Обґрунтовано пропозиції з удосконалення вимог Закону щодо змісту статуту ГО з урахуванням положень Рекомендації та Фундаментальних принципів та потреб правового регулювання господарських відносин; правових підстав відмови у державній реєстрації ГО та припинення у примусовому порядку. Аргументовано, що ГО, яка є суб'єктом некомерційної господарської діяльності і здійснює господарську діяльність, яка не відповідає статутним цілям, підлягає реорганізації. Реорганізація у

ГО з іншою метою діяльності потребує згоди всіх засновників. Для попередження зловживань господарсько-правовим статусом ГО та запобігання перетворення ГО в підприємницькі структури запропоновано передбачити, що реорганізація ГО у господарські організації, які не мають основною метою задоволення суспільних потреб, забороняється. Запропоновано передбачити у Законі право створення регіональних ГО або набуття громадськими організаціями регіонального статусу, а також право таких ГО створювати всеукраїнські громадські спілки. Обґрунтовано інші пропозиції до законодавства.

На основі проведеного дослідження розроблено проект закону «Про внесення змін і доповнень до Господарського кодексу України щодо господарсько-правового статусу громадських організацій (об'єднань)», в якому запропоновано доповнити Господарський кодекс главою 11-1 «Особливості статусу громадських організацій (об'єднань) як суб'єктів господарювання».

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Руциньська Т. П. Поняття та ознаки громадських організацій як суб'єктів господарського права / Т. П. Руциньська // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності : зб. наук. пр. – Донецьк : Донецький юрид. ін-т, 2010. – № 3 (42). – С. 192 – 199.

2. Руциньська Т. П. Господарсько-правовий статус громадських організацій у країнах Казахстану та Центральної Азії (на прикладах Вірменії, Казахстану, Киргизстану, Таджикистану, Туркменістану та Узбекистану) / Т. П. Руциньська // Вісник Донецького національного університету. Серія В : Економіка і право. – 2011. – Вип. 1. – Т. 2. – С. 468 – 473.

3. Руциньська Т. П. Особливості правового режиму майна громадських організацій як суб'єктів господарського права [Електронний ресурс] / Т. П. Руциньська // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 803 – 809. – Режим доступу :http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.

4. Руциньська Т. П. Господарсько-правовий статус громадських організацій за законодавством країн близького зарубіжжя (на прикладах Російської Федерації, Білорусі та Молдови) / Т. П. Руциньська // Митна справа. – 2012. – № 6 (84). – Ч. 2. – Кн. 1. – С. 481 – 487.

5. Руциньська Т. П. Проблеми розвитку законодавства України про громадські організації : господарсько-правовий аналіз [Електронний ресурс] / С. М. Грудницька, Т. П. Руциньська // Форум права. – 2014. – № 4. – С. 99 – 106. – Режим доступу :http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index. – *(Особистий внесок : аргументовано застосування господарсько-правового підходу при вирішенні проблем розвитку законодавства про ГО в Україні, обґрунтовано пропозиції до законодавства).*

6. Руциньська Т. П. Удосконалення законодавства про громадські організації у світлі євроінтеграції : господарсько-правовий аналіз / Т. П. Руциньська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. – 2015. – Вип. 31. – Т. 2. – С. 60 – 64.

7. Руциньська Т. П. Регіоналізація як напрям розвитку законодавства про громадські організації в Україні (господарсько-правовий аналіз) [Електронний

ресурс] / С. М. Грудницька, Т. П. Руциньська // Форум права. – 2016. – № 2. – С. 59 – 69. – Режим доступу :http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index. – (Особистий внесок : виокремлення за критерієм господарсько-правового статусу регіональних ГО, їх створення на базі нині діючих місцевих осередків всеукраїнських ГО).

8. Руциньська Т. П. Господарсько-правове регулювання діяльності громадських організацій як фактор розвитку громадського сектору в цілому : національний та регіональний аспект / С. М. Грудницька, Т. П. Руциньська // Порівняльне аналітичне право. – 2016. – № 1. – С. 32 – 42. – (Особистий внесок : обґрунтовано пропозиції щодо державної підтримки господарської діяльності ГО та здійснення контролю за її цільовим використанням).

9. Руциньська Т. П. Господарсько-правовий статус громадських організацій: пропозиції до законодавства [Електронний ресурс] / Т. П. Руциньська // Форум права. – 2016. – № 3. – С. 224 – 229. – Режим доступу :http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_3_41.pdf.

10. Руциньська Т. П. Співвідношення мети діяльності громадської організації та господарського забезпечення її досягнення / Т. П. Руциньська // Современные направления теоретических и прикладных исследований, 2008 : сб. науч. тр. по материалам Междунар. науч.-практ. конф. – Одесса : Черноморье, 2008. – Т. 13 : Юридические и политические науки. – С. 78 – 80.

11. Руциньська Т. П. Найменування як ознака громадської організації / Т. П. Руциньська // Научно пространство на Европа, 15-30 Апрель, 2008 на закон.: материалы за 4-а Междунар. науч.практ. конф. – София : «БялГРАД-БГ» ООД, 2008. – Т. 20 : Закон. – С. 107 – 110.

12. Руциньська Т. П. Характеристика правового статусу громадських організацій як учасників господарських відносин / С. М. Грудницька, Т. П. Руциньська // Проблеми та перспективи реформування права України очима молодих вчених : тези доповідей Всеукр. студент. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 27 березня 2009 р. / За заг. ред. С. М. Тимченка і Т. О. Коломoeць. – Запоріжжя : ЗНУ, 2009. – С. 326 – 329. – (Особистий внесок : проаналізовано основні характеристики правового статусу ГО як учасників господарських відносин).

13. Руциньська Т. П. Грошові кошти як об'єкт права власності та джерело формування майна громадської організації / Т. П. Руциньська // Запорізькі правові читання : тези доповідей щорічної Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 15 – 16 травня 2009 р.): у 2-х т. / За заг. ред. С. М. Тимченка і Т. О. Коломoeць. – Запоріжжя : ЗНУ, 2009. – Т. 1. – С. 282 – 286.

14. Руциньська Т. П. Значення нового законодавства про громадські організації для теорії господарського права та господарського законодавства / Т. П. Руциньська // Молода наука України. Перспективи та пріоритети розвитку : матеріали XVI Всеукр. з міжнар. участю наук.-практ. конф. заочної конф. (Київ, 26 – 27 грудня 2014 р.). – ГО «Інститут освітньої та молодіжної політики, Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. – К. : ГО «ІОМП», 2014. – С. 234 – 236.

15. Руциньська Т. П. Участь громадських організацій у захисті прав і законних інтересів суб'єктів господарювання / Т. П. Руциньська // Areas of scientific thought:

materials of the International scientific and practical conference (December 30, 2014 – January 7, 2015). – Volume 8. Law. Sheffield. Science and education LTD. – С. 43 – 45.

16. Руцинська Т. П. Удосконалення законодавства про громадські організації у світлі євроінтеграції : господарсько-правовий аналіз / Т. П. Руцинська // Актуальні питання права в контексті законодавчих реформ: матеріали міжнар. наук.-практ.інтернет-конф. (Тернопіль, 25 лютого 2015 р.). –Тернопіль, ФО-П Шпак В.Б. – С. 80 – 82.

17. Руцинська Т. П. Розвиток правового статусу громадських організацій (у контексті господарсько-правового підходу) / С. М. Грудницька, Т. П. Руцинська // Особливості розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів : Міжнар.наук.-практ.конф. (Харків, 3 – 4 червня 2016 р.): у 2-х ч. – Х.: Східноукр. наук. юрид. організація, 2016. – Ч. 1. – С. 103 – 104.–(*Особистий внесок :аргументовано переваги господарсько-правового підходу у розвитку правового статусу ГО*).

18. Руцинська Т.П. Участь громадських організацій у прийнятті рішень державними органами та органами місцевого самоврядування як фактор забезпечення балансу інтересів у сфері господарювання/ С. М. Грудницька, Т. П. Руцинська // Сучасне правотворення : питання теорії та практики : матеріали Міжнар. наук.-практ.конф. (Дніпро, 3 – 4 червня 2016 р.). – Дніпро : ГО «Правовий світ», 2016. – С. 35 – 37. – (*Особистий внесок : аргументовано участь ГО у прийнятті рішень державними органами та органами місцевого самоврядування*).

19. Руцинська Т.П. Регіоналізація господарських відносин і розвиток законодавства про громадські організації / С. М. Грудницька, Т. П. Руцинська // Aktualne problemy nowoczesnych nauk – 2016: materiały XII Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji. Volume 10. Prawo.: Przemysł. Nauka i studia. – str. 72-76. – (*Особистий внесок :аргументовано переваги господарсько-правового підходу у розвитку правового статусу ГО*).

АНОТАЦІЯ

Руцинська Т.П. Господарсько-правовий статус громадських організацій. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право. – Донецький національний університет імені Василя Стуса МОН України, Вінниця, 2017.

У роботі обґрунтовано необхідність та визначено напрями розвитку законодавства про громадські організації як суб'єктів господарського права. Досліджено поняття та види громадських організацій як суб'єктів господарської діяльності. Проаналізовано господарсько-правовий статус громадських організацій у зарубіжних країнах та виявлено основні тенденції правового регулювання відповідних відносин. Досліджено правовий режим майна громадських організацій, порядок управління, господарські права, обов'язки і відповідальність, особливості виникнення та припинення, інші особливості господарсько-правового статусу громадських організацій. Розроблено пропозиції з удосконалення господарсько-

правового статусу громадських організацій та відповідного вітчизняного законодавства.

Ключові слова: громадська організація, громадське об'єднання, місцеві осередки, суб'єкт господарювання, правовий статус, порядок управління, правовий режим майна, господарські права, обов'язки і відповідальність.

АННОТАЦІЯ

Руцинская Т.П. Хозяйственно-правовой статус общественных организаций. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.04 – хозяйственное право, хозяйственно-процессуальное право. – Донецкий национальный университет имени Василя Стуса МОН Украины, Винница, 2017.

Работа посвящена исследованию особенностей хозяйственно-правового статуса общественных организаций и обоснованию направлений его совершенствования с целью повышения эффективности хозяйствования для обеспечения основной деятельности таких организаций.

В первом разделе обоснована необходимость и определены направления развития законодательства об общественных организациях как субъектах хозяйственного права. Исследованы вопросы определения понятия общественной организации как субъекта хозяйственного права и ее виды, обоснованы предложения по их совершенствованию. Проанализирован хозяйственно-правовой статус общественных организаций в зарубежных странах и выявлены основные тенденции правового регулирования соответствующих отношений. Обосновано введение понятия общественного предпринимательства. Аргументировано создание региональных общественных организаций на базе ныне действующих местных ячеек всеукраинских общественных организаций. Аргументировано право общественных организаций на осуществление некоммерческой хозяйственной деятельности и пользование правовым статусом неприбыльной организации, а также право осуществления предпринимательской деятельности соответственно целям общественной организации через созданные ею предприятия, и непосредственно, если это предусмотрено уставом. Обосновано, что в случае непосредственного осуществления ГО предпринимательской деятельности они утрачивают статус неприбыльной организации. Вместе с тем аргументировано право таких организаций на налоговые льготы, установленные законом.

Во втором разделе исследован правовой режим имущества и порядок управления общественными организациями как субъектами хозяйственной деятельности. Аргументировано, что общественные организации, которые получают государственную поддержку, обязаны действовать на основании независимой оценки земельных участков, недвижимого имущества или других значительных активов в случае их приобретения или отчуждения. Предложено установление рекомендационного регулирования относительно порядка управления общественной организацией, а также налаживание общественного контроля, как внутреннего, так и внешнего, за деятельностью органов управления общественными организациями для предупреждения злоупотреблений; закрепление в уставе сведений о процедуре,

согласно которой должны созываться заседания высшего органа управления, а также порядке утверждения этим органом финансовых и других отчетов.

В третьем разделе исследованы права, обязанности и ответственность общественных организаций как субъектов хозяйственной деятельности, проанализированы особенности возникновения и прекращения хозяйственно-правового статуса общественных организаций.

Предложено установить право на государственную поддержку как всеукраинских, так и региональных общественных организаций; обязанность проведения независимого аудита счетов общественных организаций; их самостоятельную ответственность по обязательствам; обязанность государственных органов привлекать всеукраинские общественные организации к процессу формирования и реализации государственной политики и обязанность органов местного самоуправления привлекать региональные общественные организации к решению вопросов местного значения.

Обоснованы предложения по совершенствованию требований Закона об общественных организациях относительно содержания устава общественной организации; правовых оснований отказа в государственной регистрации и прекращения в принудительном порядке. Предложено предусмотреть в Законе право создания региональных общественных организаций или приобретения общественными организациями регионального статуса, а также право таких общественных организаций создавать всеукраинские общественные союзы. Разработаны другие предложения по совершенствованию законодательства Украины относительно хозяйственно-правового статуса общественных организаций.

Ключевые слова: общественная организация, общественное объединение, местные ячейки, субъект хозяйствования, правовой статус, порядок управления, правовой режим имущества, хозяйственные права, обязанности и ответственность.

ANNOTATION

Rutsynska T. P. Economic and legal status of public organizations.– On rights for a manuscript.

Ph.D. in Law (Candidate of Legal Sciences) Thesis, specialization 12.00.04 – commercial law, commercial procedural law. – Vasyl' Stus Donetsk National University Ministry of Education and Science of Ukraine, Vinnitsa, 2017.

Directions of development of legislation about public organizations as subjects of the economic rights are identified and their necessity is justified in this paper. Concept and types of public organizations as the subjects of economic activity are investigated. Economic and legal status of public organizations in foreign countries is analyzed and the basic tendencies of legal regulation of corresponding relations are revealed. The legal regime of the property of public organizations, order of management, economic rights, duties and responsibilities, particularly of the origin and termination, other features of the economic and legal status of public organizations investigated. The proposals are designed to improve the economic and legal status of public organizations and the relevant domestic legislation.

Keywords: public organizations, public associations, local cells, enterprise, legal status, order of management, the legal regime of the property, economic rights, duties and responsibilities.